

‘Criminele regimes misbruiken Interpol’

Politiek activist Azer Samadov uit Azerbeidzjan werd deze maand verlost van een internationaal opsporingsbericht dat jarenlang zijn leven in Nederland beheerste. Als je naam eenmaal op die lijst staat, zie er dan maar eens af te komen.

INTERVIEW **Jannie Schipper** EN **Eva Cukier**

Wanneer de zogenoemde *Red Notice* precies achter zijn naam verscheen, is politiek activist Azer Samadov nog altijd een raadsel. Feit is dat dit internationale opsporingsbericht hem en zijn familie jarenlang grote problemen heeft bezorgd. Toen Samadov in 2008 in Nederland aankwam, leek het nog alsof hij een nieuw leven begon, in rust en veiligheid. Hij had een officiële vluchtelingenstatus op zak, zijn gezin met vier kinderen kreeg een flatje in Spijkenisse toegewezen. Maar toen hij zijn bejaarde moeder van Schiphol kwam halen, begon een strijd die jaren zou duren.

In de ontvangsthal op Schiphol hoorde hij zijn naam omroepen. “Mijn moeder is tachtig, ze heeft diabetes”, vertelt Samadov tijdens een gesprek in Amsterdam, “dus het eerste wat ik dacht, was: als er maar niets met haar gezondheid is.”

Maar er was iets anders aan de hand. Zonder verklaring was zijn moeder uit de rij voor de paspoortcontrole gehaald en naar een kantoor-tje van de marechaussee gebracht. “Ze zag er slecht uit, en ze hadden haar niet eens een stoel gegeven”, zegt Samadov. Ruim zes jaar later oogt hij nog steeds verontwaardigd bij de herinnering. “Ik heb nooit begrepen waarom ze haar meenamen. Mijn moeder had niets gedaan.”

Samadov werd naar een andere ruimte geleid en eveneens op een stoel gezet. Pas na een uur kreeg hij van een hulpofficier van justitie tekst en uitleg: de Azerbeidzjaanse autoriteiten bleken via Interpol een *Red Notice* te hebben gepubliceerd en daarom hield Nederland hem aan.

Verzoeken van lidstaten aan Interpol resulteren elk jaar in duizenden *Red Notices*. Bij elkaar vormen die berichten één grote, internationale ‘Wanted’-lijst. Politiediensten en grens-

bewakers kunnen zo direct in hun computersysteem zien wie door welk land gezocht wordt. Met uitzondering van Noord-Korea, Taiwan en enkele eilandengroepen zijn alle politiediensten wereldwijd lid van de organisatie. Handig, want op die manier lopen jaarlijks ruim tweeduizend voortvluchtige misdadigers in de val. Maar met enige regelmaat klappt de val dicht voor iemand voor wie die niet is bedoeld. Tot de 190 landen die zich hebben aangesloten bij Interpol behoren Saoedi-Arabië, Iran, Rusland en nog een flink aantal dubieuze regimes. Sommige van die landen zien het signaleringssysteem als een ideaal middel om politieke tegenstanders op te sporen.

Activisten die in eigen land worden vervolgd, voelen zich daardoor altijd opgejaagd. Zelfs als zij, zoals Samadov, in een ander land asiel hebben gekregen. In de jaren tachtig zette het regime van de Azerbeidzjaanse president Heidar Alijev Samadov voor acht jaar achter de tralies vanwege zijn steun aan de democratische oppositie. Hij werd in de gevangenis gemarteld, maar hij hield vast aan zijn idealen. Na zijn vrijlating richtte Samadov de organisatie *Islam-Ittihad* op, ter bevordering van religieuze tolerantie. In 2003 kwam Alijevs zoon aan de macht en vluchtte Samadov – inmiddels een internationaal bekende activist – naar Georgië. Daar zette hij zijn politieke activiteiten voort. Tot hij in 2006 ineens werd gearresteerd, vol-

Toen hij in 2009 zijn moeder liet overkomen, vatte de marechaussee hem in de kraag

gens Samadov op verzoek van de Azerbeidzjaanse autoriteiten. Onder druk van internationale mensenrechtenorganisaties liet Georgië Samadov na twee weken vrij.

Naar Nederland

Via tussenkomst van VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR, die hem een vluchtelingenstatus gaf, vestigde Samadov zich met zijn gezin in 2008 in Nederland. Een jaar later vatte de Nederlandse marechaussee hem op Schiphol onverwacht in de kraag. “De officier (een ambtenaar van de marechaussee in de functie van hulpofficier van justitie, red.) liet mij de Interpol-signalering zien”, vertelt Samadov. Daarin stond dat hij in 2003 aan illegale protesten zou hebben deelgenomen tegen het regime in Bakoe. “De beschuldiging was zo absurd dat ik begon te lachen.”

Samadov toonde zijn Nederlandse identiteitskaart, maar daarin was de officier volgens hem niet geïnteresseerd. “Hij zei alleen maar dat Azerbeidzjan om mijn aanhouding had gevraagd, dat ze de ambassade van Azerbeidzjan hadden ingelicht en dat ik zou worden uitgeliverd. Ik moest toestemming geven voor mijn uitlevering, maar dat weigerde ik.”

Een woordvoerder van het Openbaar Ministerie zegt achteraf dat bij de aanhouding het standaardprotocol is gevolgd. Daar hoort bij dat de persoon in kwestie kan instemmen met een verkorte uitleveringsprocedure. De betrokken hulpofficier zegt zich niet te herkennen in de uitspraken die Samadov hem toeschrijft.

Intussen had Samadov enkele telefoontjes gepleegd naar advocaten en mensenrechtenorganisaties. Nog diezelfde dag stuurde de World Organisation Against Torture een brief met het verzoek de activist vrij te laten. “U heeft goede vrienden”, zei een marechaussee toen Samadov en zijn moeder na vier uur mochten gaan. Volgens het OM is Samadov vrijgelaten na eigen onderzoek naar zijn asielstatus, niet na tussenkomst van een mensenrechtenorganisatie.

De ontorechte Red Notice beheerste zijn leven. Reizen deed hij altijd veel, maar dat ging nu niet meer.

Na zijn arrestatie durfde Samadov niet meer te reizen. Want hoewel hij binnen een paar uur werd vrijgelaten, bleef de *Red Notice* gewoon staan. Het ministerie van justitie betuigde per brief spijt en garandeerde Samadov dat hij in Nederland verder met rust gelaten zou worden. Buiten Nederland konden de autoriteiten niets voor hem betekenen. “Hoe het kon dat ik bij mijn eerste aankomst op Schiphol niet werd gearresteerd en een jaar later wel, terwijl ik zelf niet eens reisde, wist niemand mij te vertellen”, zegt Samadov.

“Het is de organisatie ten strengste verboden interventies of activiteiten te bedrijven van politieke, militaire, religieuze of racistische aard”, staat in artikel 3 van de interne ‘grondwet’ van Interpol. De richtlijnen van de in 1923 opgerichte organisatie zijn helder: als *Red Notice*-verzoeken niet voldoen aan de criteria, moet de organisatie ze weigeren. Dat gebeurde bijvoorbeeld toen Interpol in 2012 een verzoek van Egypte weigerde om opsporingsberichten te publiceren tegen buitenlandse medewerkers van hulporganisaties.

Toch komt de Britse organisatie *FairTrials* regelmatig gevallen tegen van mensen die ten onrechte een *Red Notice* achter hun naam hebben. Soms gaat het om bekende activisten, zoals Samadov, in andere gevallen gebruiken politiediensten het systeem voor relatief lichte overtredingen van gewone burgers. *FairTrials* noemt als voorbeeld de zaak van de Britse ste-

De Nederlandse activist van Azerbeidzjaanse afkomst Azer Samadov snapt niet dat Europa Interpol niet tot de orde kan roepen. FOTO ANGENIET BERKERS

wardess in Dubai die een autokrediet niet kon afbetalen.

“Ik ben ervan overtuigd dat Interpol probeert alleen Red Notices uit te sturen die aan de interne regels voldoen,” zegt de Amerikaanse advocate Michelle Estlund, die verschillende mensen bijstond. “Maar er blijven toch onterechte meldingen tussendoor glippen. Voor de slachtoffers doet het er niet toe hoeveel ellende het huidige systeem misschien voorkómt”, zegt Estlund. “Hun rechten zijn geschonden en Interpol hielp daarbij.”

De onterechte Red Notice beheerste het leven van Samadov de afgelopen jaren volledig. Reizen deed hij altijd veel, maar dat ging niet meer. “Artsen in Nederland raadden mij aan naar een gespecialiseerde kliniek in Duitsland te gaan om mijn alvelesklierontsteking te laten behandelen”, vertelt hij, “maar daar kon ik niet naartoe, en nu heb ik ook nog diabetes ontwikkeld.” Sinds 2014 hebben de Samadovs de Ne-

derlandse nationaliteit, maar buitenlandse vakanties of familiebezoek kon de familie wel vergeten. “Stel je voor, een Nederlander die niet eens naar Duitsland kan!” briest Samadov.

Uit de ervaringen van andere activisten blijkt dat Samadovs angst voor arrestatie gegrond was. Zo werd de Belgisch-Turkse activist Bahar Kimyongür tussen 2006 en 2013 tijdens reizen door Europa aangehouden vanwege een onterechte Red Notice van de Turkse autoriteiten. De meeste mensen ontdekken pas dat ze gezocht worden op het moment dat ze worden gearresteerd. Het overgrote deel van de Red Notices wordt niet gepubliceerd.

Kafka

“Het is een kafkaësk traject”, zegt Samadovs Nederlandse advocaat Tomasz Kodrzycki. De advocaat stuurde Interpol in de afgelopen jaren meerdere verzoeken om opheldering, maar kwam niet verder dan een ontvangstbevesti-

Samadov is blij met zijn herwonnen vrijheid, maar hoe kon Azerbeidzjan hem tot hier dwarszitten?

ging. Ook de Interpol-liaison bij de Nationale Politie, die zich inzette voor Samadovs zaak, kon het hoofdkwartier in Lyon geen reactie ontlokken. Tot er op 1 september tot ieders verbazing ineens bericht kwam dat de Red Notice was verwijderd. Samadov is blij met zijn herwonnen vrijheid, maar blijft zoeken naar een verklaring voor het feit dat Azerbeidzjan hem tot in Nederland dwars kon zitten. De klacht

Incident of strategie?

Om hoeveel ‘Samadovs’ per jaar het precies gaat, is nauwelijks te achterhalen. Van de 493 verzoeken om inzage die Interpols interne klachtencommissie in 2013 ontving, gingen 71 gevallen over vermeende politieke zaken, maar niet iedereen dient een klacht in. De database op de Interpol-website laat zien dat bepaalde staten opvallend veel Red Notices uitsturen. In 2010 kwam journalistencollectief ICIJ tot de conclusie dat een kwart van de 7622 openbare Red Notices afkomstig was van landen met een slechte reputatie qua mensenrechten, de helft kwam van als corrupt bekend staande staten. Tot de landen die herhaaldelijk zijn beschuldigd van misbruik behoren Venezuela, Rusland en Egypte. Interpol zelf tikte Venezuela in 2011 op de vingers omdat toenmalig president Chavez om Red Notices verzocht voor tegenstanders van zijn nationaliseringspolitiek. Van Rusland is het bekendste geval de zaak-Yukos rond oligarch Chodorkovski. Maar liefst achttien personen kregen een Red Notice aan hun broek, ondanks het feit dat de meesten politiek asiel in het buitenland hadden gekregen. Egypte kwam in mei in het nieuws wegens de arrestatie van Al-Jazeera-journalist Ahmed Mansour in Duitsland. Na Egyptes eerdere misstappen was de politieorganisatie alert: Interpol had alle leden meteen een waarschuwing gestuurd dat Mansours Red Notice niet aan de regels voldeed. Desondanks ging Duitsland tot arrestatie over. Drie dagen later werd de journalist alsnog vrijgelaten.

tegen de Azerbeidzjaanse regering, die zijn advocaat onlangs indiende bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, blijft ook staan.

In 2013 bracht FairTrials een rapport uit over de problemen met Red Notices en begon het Europees Parlement zich met de kwestie te bemoeien. Interpol beloofde in mei 2015 het beleid te herzien om misbruik van het systeem te voorkomen. Zo worden Red Notices voortaan verwijderd als aangetoond kan worden dat de gezochte persoon aangemerkt is als vluchteling onder de Vluchtelingenconventie en wordt gezocht door het land waaruit hij of zij is gevlucht. Interpol wil niet zeggen of de verwijdering van Samadovs Red Notice een direct gevolg is van deze beleidswijziging.

De maatregelen betekenen niet dat alle problemen zijn opgelost. “Zolang niet alle Red Notices handmatig worden gecheckt bij het secretariaat van Interpol voordat ze worden rondgestuurd, maakt het systeem slachtoffers”, zegt Michele Estlund. In 2014 stuurde Interpol 10.718 Red Notices uit, meer dan één per uur.

Het is voor buitenstaanders onmogelijk vast te stellen of al die verzoeken worden geverifieerd. Jago Russell van FairTrials vindt dat mensen makkelijker een Red Notice moeten kunnen aanvechten. “Nu is het een eindeloos gevecht tegen een niet te controleren macht.”

Azer Samadov wil nu eindelijk een normaal leven opbouwen. Allereerst wil hij naar Duitsland om familie te bezoeken en zich medisch te laten behandelen en dan, in de winter, misschien op vakantie met het gezin. “Maar vooral wil ik me weer helemaal kunnen wijden aan mijn politieke werk. Ik blijf vechten tegen het regime in Bakoe.” Samadov is nog altijd verbijsterd dat Europese landen niet bij machte lijken om Interpol tot de orde te roepen en mensen te beschermen tegen de grijpgrage vingers van sommige staten waarmee Interpol samenwerkt. “De organisatie laat zich schamteloos gebruiken door criminele regimes. Het systeem wordt volledig in diskrediet gebracht.”